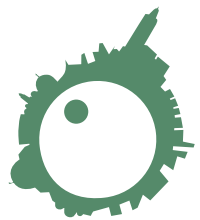

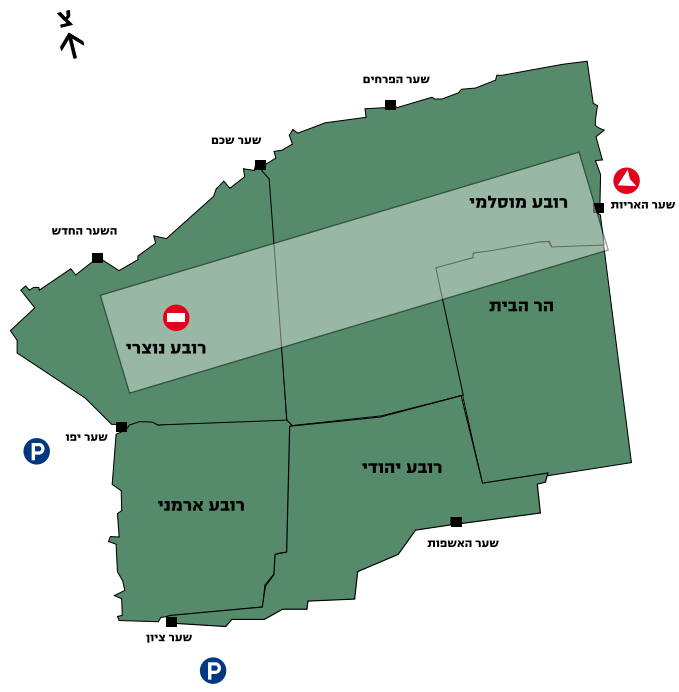
דרכי הויסוררים ויה דולרוזה

JERUSALEM
THE OLD CITY
העיר העתיקה
البلدة القديمة

ללכת בדרכי העתיקה
מדריך למטייל העצמאי

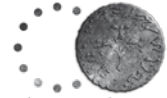
שער האריות	נקודת התחלה:	
כנסיית הקבר	נקודת סיום:	
3-4 שעות	משך הסיור:	
מומלץ לחנות בחניונים הסמוכים לשער יפו - חניון קרתא וחניון אלרוב שדרות ממילא, ומשם להסתייע בתחבורה ציבורית או במוניות	חנייה:	
קו 1, 2, 3, 99	תחבורה ציבורית:	
לשכת התיירות שער יפו: 02-6271422	מודיעין:	
מרכז המידע הנוצרי: 02-6272692	שעות ביקור ברוב הכנסיות:	
17:00-14:00, 12:00-8:00	שימו לב:	
בקיץ עד 18:00		
הכנסיות סגורות בימי ראשון ובחגים הנוצריים		
הכניסה לכל הכנסיות בלבוש צנוע		

משרד ראש הממשלה

עיריית ירושלים

הרשות לפיתוח ירושלים
THE JERUSALEM DEVELOPMENT AUTHORITY

1

אריות בשערי העיר - שער האריות

השער נקרא על שם צמדי ה"אריות" מאבן שבחזיתו. האגדה מספרת שהסולטאן סולימאן, בונה חומת העיר במאה ה-16, חלם על אריות העומדים לטרפו מכיוון שלא דאג להגנת ירושלים. בהתעוררו ציווה לבנות חומה ולקבוע אריות בשערה. יש הסבורים שהאריות הם למעשה ברדלסים, סמל הסולטאן הממלוכי ביכרס, ונראה שהם נלקחו ממבנה אחר.

בערבית נקרא השער על שם מרים אם ישו, שנקברה במורד הקדרון, ובמסורת הנוצרית - על שם הקדוש סטפנוס, הקדוש המעונה (המרטיר) הראשון בנצרות, שנסקל למוות. בשבוע הפסחא עוברת בשער תהלוכת "יום ראשון של הדקלים" בדרכה מהר הזיתים לעיר העתיקה, בעקבות המסורת על כניסת ישו לירושלים. במלחמת ששת הימים פרצו כוחות הצנחנים לעיר העתיקה דרך השער הזה. בראש השער מרפסת קטנה. זהו תא לחימה עילי, "משיקולי", שממנו אפשר לשפוך נזל רותח על הפולשים לעיר.

ניכנס בשער
(לשמאלנו כניסה
להר הבית) ונמשיך
ברחוב שער
האריות, עד לפתח
גדול מימין.

בערב חג הפסח בא ישו לירושלים, מלווה בתלמידיו. המאורעות שהתרחשו בשבוע מעת הגיעו אל העיר ועד לצליבתו ותחייתו היו לאבני היסוד של האמונה הנוצרית.

לאחר שסעד עם תלמידיו ירד ישו לגת שמנים, שם נתפס והוסגר לרומים. לאחר מכן נשפט ונידון למוות בצליבה. דרכו של ישו ממקום משפטו אל הצליבה מקודשת בנצרות ומוכרת בשם "דרך הייסורים" - Via Dolorosa. ארבע עשרה תחנות לאורך הדרך מציינות אירועים הנזכרים כברית החדשה ובמסורות מאוחרות, ועדות נוצריות שונות מדגישות כמה מהמסורות והתחנות על פני אחרות. התוואי הנוכחי התקבע בימי הביניים ומקורו באירועים מהמאה הראשונה לספירה, אך משמעותו למאמינים חוצה גבולות של זמן ומרחב.

ריפוי וחסד - כנסיית סנטה אנה ובריכות בית חסדא

המסורת הנוצרית מזהה במקום זה את בית אנה (חנה) ויהויכין - הורי מרים, אם ישו, ומכאן שמה. הכנסייה נבנתה במאה ה-12, והיא מהכנסיות הצלבניות היפות בארץ. בשנת 1192, לאחר נפילת ממלכת ירושלים הצלבנית, הפכה הכנסייה למדרסת צלאחייה ללימודי קוראן, כעדות הכתובת בכניסה, ובמאה ה-19 נמסר המתחם לרשות מסדר "האחים הלבנים" מצרפת.

מאחורי הכנסייה שרידי בריכות קדומות, מקדש רומי וכנסיות. הבריכות מזוהות עם "בריכת בית חסדא" הנזכרת בכרית החדשה, שבה ריפא ישו אדם נכה במאמר פיו. בתקופה הרומית היה כאן מתחם ריפוי שהוקדש לאל הרפואה, אסקלפיוס. במאה החמישית נבנתה כנסייה מעל שרידי המקדש והבריכות, והיום נראות הקשתות האדירות שתמכו ברצפתה.

נתקדם ברחוב עד
לגם המדרגות
משמאל.

התחנה הראשונה: המשפט

כאן עמדה מצודת האנטוניה ובה ישב המשמר הרומי. לכן נקשר המקום לאתר משפטו של ישו בידי הנציב הרומי פונטיוס פילאטוס. בתקופה העות'מאנית שכנו כאן קסרקטין, כלא ומושב המושל, ונערכו כאן משפטים. עבור המאמינים הנוצרים יש בכך חיזוק לקשר ההיסטורי ולאמונה שכאן נערך המשפט. המדרגות שבהן ירד ישו ממקום המשפט אל הרחוב הועברו לרומא במאה הרביעית, לכנסיית *Scala sancta* - המדרגות הקדושות.

היום שוכן כאן בית הספר המוסלמי לבנים "עומרייה". בימי שישי בצהריים יוצאת מכאן תהלוכת הפרנציסקנים, והיא ממשיכה לאורך ויה דולורוזה.

התחנה השנייה: כפיית הצלב

לפינו שתי כנסיות - "ההלקאה" מימין (מזרח) ו"כפיית הצלב" משמאל. כנסיית ההלקאה מציינת את ביזוי ישו לאחר משפטו, ופתחה מעוטר בתבליט דמוי כתר הקוצים שחבשו לראשו החיילים הלועגים. בחלון נראה הנציב פילאטוס רוחץ את ידיו - מחווה המסמלת את היותו פטור מאחריות לצליבה, שכן לאחר שהציע לשחרר פושע מהכלא לרגל הפסח העדיף העם את שחרורו של פושע בשם בר אבא על פני שחרורו של ישו.

כנסיית כפיית הצלב בנויה על שרידי כנסייה ביזנטית, וברצפתה - חלק מריצוף הרחוב במאה השנייה לספירה - אבנים מחורצות שנועדו למנוע החלקת כרכרות. בעיטורים אפשר לראות את פילאטוס (הרוחץ ידיו) שולח את ישו לצליבה ואת כפיית הצלב על כתפי ישו. בחצר ניצבים צלבי עץ, והצליינים בני זמננו נושאים אותם על גבם בתהלוכות בדרך הייסורים. המתחם נבנה במאה ה-20 ובו גם מנזר ומכון אקדמי פרנציסקני. במכון יש ספרייה ומוזיאון.

יכנס לחצר המתחם
הפרנציסקני, מצידו
הגנדי (הצפוני) של
הרחוב.

נמשיך עד לחפג
עם מעלות הנזירות
(מימין).

צילום: שרית פרי

זה האישי! קשת "אקה הומו"

5

מעל הרחוב קשת *ecce homo* (זה האישי, בלטינית). על כי הכרית החדשה, אלו היו דברי הנציב הרומי בהציגו את ישו לעם לפני גזירת דינו.

הקשת נבנתה במאה השנייה לספירה, בימי הקיסר הדריאנוס - כשער כניסה ל"פורום" (רחבה ציבורית); מצדדיה היו קשתות קטנות. הקשת הקטנה הצפונית שולכה בכנסיית מנזר **האחיות ציון** הסמוך, שביסודותיו נחשפו שרידי עבר. במקום אתר ארכאולוגי ובו איורים ופריטים מהחפירות (הכניסה מרחוב הנזירות, בתשלום). כמורד הרחוב, מימין, אפשר לעלות ולצפות בקשת הצדדית. עוד ברחוב - כנסיית "פרטוריון" (כלא ישו) היוונית-אורתודוקסית.

נפנה שמאלה, אל רחוב הגיא. משמאל הכניסה לתחנות השלישית והרביעית. ניכנס דרך הסוגר, לפתח שמעליו הכיתוב III STATIO.

7

התחנה הרביעית: מרים צופה בישו

על פי המסורת, כאן עמדה מרים וצפתה בייסורים בכנה הנושא צלב בדרך אל מותו. אנו במפלס הרחוב הקדום, מתחת לכנסיית "גבירתנו של המכאובי הארמנית-קתולית שנבנתה ב-1881. כאן נמצאו שרידי כנסייה צלבנית ופסיפס מהמאה החמישית לספירה. בפסיפס נראה זוג סנדלים, לזכר הסנדלים הנזכרים במסורת מאוחרת במקום שבו ניצבה מרים הדואבת על כנה ועל גורלו. זה מקור שמו של המתחם. נעלה במדרגות אל הכנסייה הארמנית-קתולית, בה מתוארים בציורי קיר אירועי התחנה השלישית והתחנה הרביעית.

צילום: שרית פרי

נצא מהמתחם ונפנה שמאלה לרחוב הגיא, וימינה לוויה דולרוזה. משמאל: התחנה החמישית.

התחנה השלישית: ישו נופל

6

התבליט בכניסה מתאר את נפילתו הראשונה של ישו בנתיב הייסורים. זהו מתחם ארמני-קתולי המשתרע עד מקומה של התחנה הרביעית. הקפלה נבנתה ב-1947 מתרומות חיילים פולנים בצבא אנדרס. ניכנס לאולמות תת-קרקעיים, מימין, שם נראה את שרידיהם של מרחצאות חמאם א-סולטאן. מהחמאם ישנה גישה לתחנה הרביעית. אירועי התחנה השלישית והרביעית מקורם במסורות מאוחרות לכרית החדשה.

צילום: שרית פרי

התחנה החמישית: שמעון מקירנה

"כאשר הוליכוהו משם עצרו איש אחד שבא מן השדה, את שמעון מקירנה, ושמנו עליו את הצלב כדי שישא אותו אחרי ישו" (לוקס כג). החיילים הרומים אילצו עוברי אורח לסייע לנידונים כאן, בתחילת העלייה האחרונה אל גבעת הצליבה.

מימין למשקוף, סמוך לפינת הקיר בגובה הכתף, אכן חלקה ושקועה. לפי המסורת הנוצרית נוצר השקע כאשר ישו מעד בשנית ונשען אל הקיר, ומגעם של דורות צליינים החליק את השקע באבן והעמיקו. הקפלה ברשות הפרנציסקנים, כפי שמעידים הסמלים כחזית: "צלב ירושלים" בעל ארבעה צלבים כפינותיו, הצלב שאימץ המסדר הפרנציסקני, וכן תבליט המציג את ידי ישו וידי פרנציסקוס הקדוש מוצלבות.

צילום: שרית פרי

נמשיך במעלה הרחוב עד הגיענו לדלת עץ, משמאל, שמעליה קשת אבן והכיתוב VI, ומימינה עמוד בקיר.

התחנה השישית: בית ורוניקה

כשישו הסובל עלה בסמטה, יצאה מביתה אישה ומחתה את זיעתו מפניו. במטפחתה נותרה טביעת פניו. האישה כונתה ורוניקה, צירוף המילים "ורה" (אמתי, בלטינית) ו"איקוין" (דמות, ביוונית). המטפחת הובאה לרומא, לריכוזי הקיסר טיבריוס, ונותרה שם. מימין פתח למתחם "האחיות הקטנות של ישו", המוכרות איקונות (ציורי דמויות דתיות).

צילום: שרית פרי

נעלה לרחוב בית, הבד וניכנס בפתח, מולנו, שמעליו הכיתוב VII.

צילום: שרית פרי

התחנה השביעית: שער המשפט

זהו השער שדרכו יצא ישו מירושלים אל הצליבה, מחוץ לעיר, וכאן פורסמה אשמתו: הכרזתו על היותו "מלך היהודים", הכרזה שמשמעותה מרידה במלכות. לפי מסורת מאוחרת נפל ישו על מפתן השער (הרוסים מזהים שער זה במתחם סמוך שכרשותם). בכניסה נראה בסיס עמוד מהרחוב הראשי הרומי, הקרדו, שמהלכו ואופי הסחורות בחנויותיו נשמרו עד ימינו...

התחנה השמינית: בנות ירושלים

פירוש הכתובת היוונית (המקוצרת) שעל האבן: "ישו המשיח מנצח". לכאן נקשרו דברי ישו אל בנות ירושלים המקוננות: "אל תבכינה עלי, אלא על עצמכן בכינה ועל ילדיכן..." (לוקס כ"ג).

הקיר שייך לכנסיית הקדוש כרלמבוס. המבנה חוסם את הדרך אל מקום הצליבה, ולכן עלינו להקיפו.

נצא ימינה ונעלה ברחוב אל-חיאנקה, עד לאבן עגולה וכתובת בקיר משמאל.

נרד בחזרה לרחוב בית הבד ונפנה ימינה. בהמשך הרחוב נפנה ימינה ונעלה במדרגות אל סמטה הפונה ימינה ושמאלה. אחרי הקמרון עמוד ועליו הכיתוב IX.

כנסיית הקבר
 הקדוש
 קי"ץ:
 20:00-05:00
 חודף:
 19:00-05:00

כנסיית הקבר

כנסיית הקבר שמול חזיתה אנו עומדים היום קיבלה את צורתה זו בתקופה הצלבנית. כשנבנתה במאה הרביעית הייתה גדולה יותר וכונתה כנסיית "התחייה", לסמן דווקא את קומו של ישו מקברו. במאה ה-13 נמסרו המפתחות למשפחה מוסלמית, והיא האחראית לפתיחת הדלתות בזריחה ונעילתן בשקיעה. רוב המתחם בבעלות היוונים-אורתודוקסים, הקתולים והארמנים, וקפלות אחדות בבעלות הקופטים והסורים. במאה ה-19 נחתם "סטטוטו קווי" - הסכם הקובע את חזקת העדות השונות ואת סדרי תפילתן בכנסייה, והוא תקף גם היום. משמאל מתנשא מגדל פעמונים אשר נבנה בתקופה הצלבנית.

התחנה העשירית - חלוקת הבגדים

מתחת לכיפה הכסופה מימין קפלת חלוקת הבגדים של ישו בין צולביו. זה היה מקום העלייה אל גבעת הצליבה בתקופה הצלבנית.

התחנה התשיעית: הנפילה השלישית

העמוד מציין את מקום נפילתו של ישו בשלישית. זוהי התחנה האחרונה לפני כנסיית הקבר, שיאה של דרך הייסורים. בקרבת מקום שוכן המתחם הקופטי. מתחתיו אולמות ובור מים עתיק על שם הלנה, אם הקיסר קונסטנטינוס. הלנה באה לירושלים במאה הרביעית וזיהתה את האתרים הקדושים לנצרות.

כפר אתיופי על הגג - דיר א-סולטאן

אנו עומדים על גג כנסיית הקבר, במתחם דיר א-סולטאן המאוכלס בניזרים אתיופים. לפי מסורתם, הובא ארון הברית מהמקדש בירושלים לאתיופיה בידי בנם של שלמה המלך ומלכת שבא, והוא נותר שם עד ימינו. בצורות האתיופית מנהגים קדומים שמקורם ביהדות.

ניכנס בפתח משמאל אל חצר שבמרכז מבנה עגול.

ניכנס בפתח הנמוך ממול ונרד שתי קומות אל חצר כנסיית הקבר.

ניכנס לכנסייה ונעלה ימינה במדרגות.

התחנה השלוש עשרה - מרים צופה

בין התחנות הקודמות ניצבת דמות מרים, ומעליו קשת STABAT...MATER (עמדה האם). במסורת הקתולית, כאן עמדה מרים וצפתה בכנה הנצל; אחרים מציינים זאת בקומת הכניסה.

זו "אבן המשיחה", שעליה משחו את גופו של ישו המת בשמן ובכשמים לקראת קבורתו. צליינים נוהגים לנשקה ולהספיג בדים בשמן שעליה. פסיפס הקיר מתאר את הורדת ישו מהצלב, את משיחת גופו ואת קבורתו במערה.

נרד לקומת הכניסה,
אל אבן שטוחה
שמעליה מנורות.

נחלוף על פני
האבן וניכנס לאולם
עמודים עגול.

התחנה האחת עשרה - המסמור לצלב

פה מוסמר ישו לצלב, כמתואר בפסיפס מולנו. בתקרה פסיפס צלבני המתאר את ישו כשליט העולם, ועל הקיר עקדת יצחק, שלפי מסורת קדומה התרחשה בגבעת הצליבה - רמז לצליבת ישו ולקורבנו. חלק זה שייך לכנסייה הקתולית, והחלק השמאלי של האולם (התחנה השתיים עשרה) שייך לכנסייה היוונית-אורתודוקסית.

התחנה השתיים עשרה - הצליבה

בכרית החדשה נקראה גבעת הצליבה **גולגותא** (גולגולת, בארמית). המסורת מספרת שתחתי נקבר אדם הראשון, ודם ישו הצלוב טפף על גולגלתו - סמל לכפרת החטא הקדמון (בגן עדן), והוא ניגר בסדק הנראה כ"קפלת אדם" שמתחתינו. ברקע ישו הצלוב ומעליו כתב האישום: "ישו הנצטרי מלך היהודים". מתחת למזבח מגרעת עגולה שבה הוצב הצלב. תור ארוך משתרך לפני הגומחה, והמאמינים כורעים אליה בחרדת קודש.

התחנה הארבע עשרה - הקבר והתחייה

שירותים:

שער האריות
 חורף: א' -שבת 17:00-07:00 קיץ: א' -שבת 18:00-08:00
 רחוב הגיא פינת ויה דלורוזה
 חורף: א' -שבת 17:00-07:00 קיץ: א' -שבת 18:00-08:00
 מוריסטאן - שוק אבטימוס
 חורף: א' -שבת 17:00-07:00 קיץ: א' -שבת 18:00-08:00

כתיבה ועריכה: יד יצחק בן-צבי

צילום: מיכאל הלפרן
 בצילומים הסטוריים אדיבות ארכיון התמונות לתולדות ארץ ישראל וירושלים
 ע"ש שושנה ואשר הלוי, יד יצחק בן-צבי, אוסף זאב וילנאי
 מפות: Tour-Man.com בעיצוב לודה גויכמן
 עיצוב גרפי: מיה ויין
 ניהול פרויקט: איקי בר יוסף, יעוץ וניהול תיירות

ישו הורד מהצלב כאשר השבת כבר עמדה בפתח, ולא נותר זמן למצוא לו אתר קבורה הולם. אדם בשם יוסף הרמתי הציע את מערת הקבורה של משפחתו שהייתה בקרבת מקום, ובכך קבע את האתר המקודש ביותר בנצרות. כאשר שבו מרים, אם ישו, ומריה מגדלנה ביום ראשון להסדיר את קבורת ישו, לא מצאו את גופתו ומלאך בישר להן על תחייתו הפלאית.

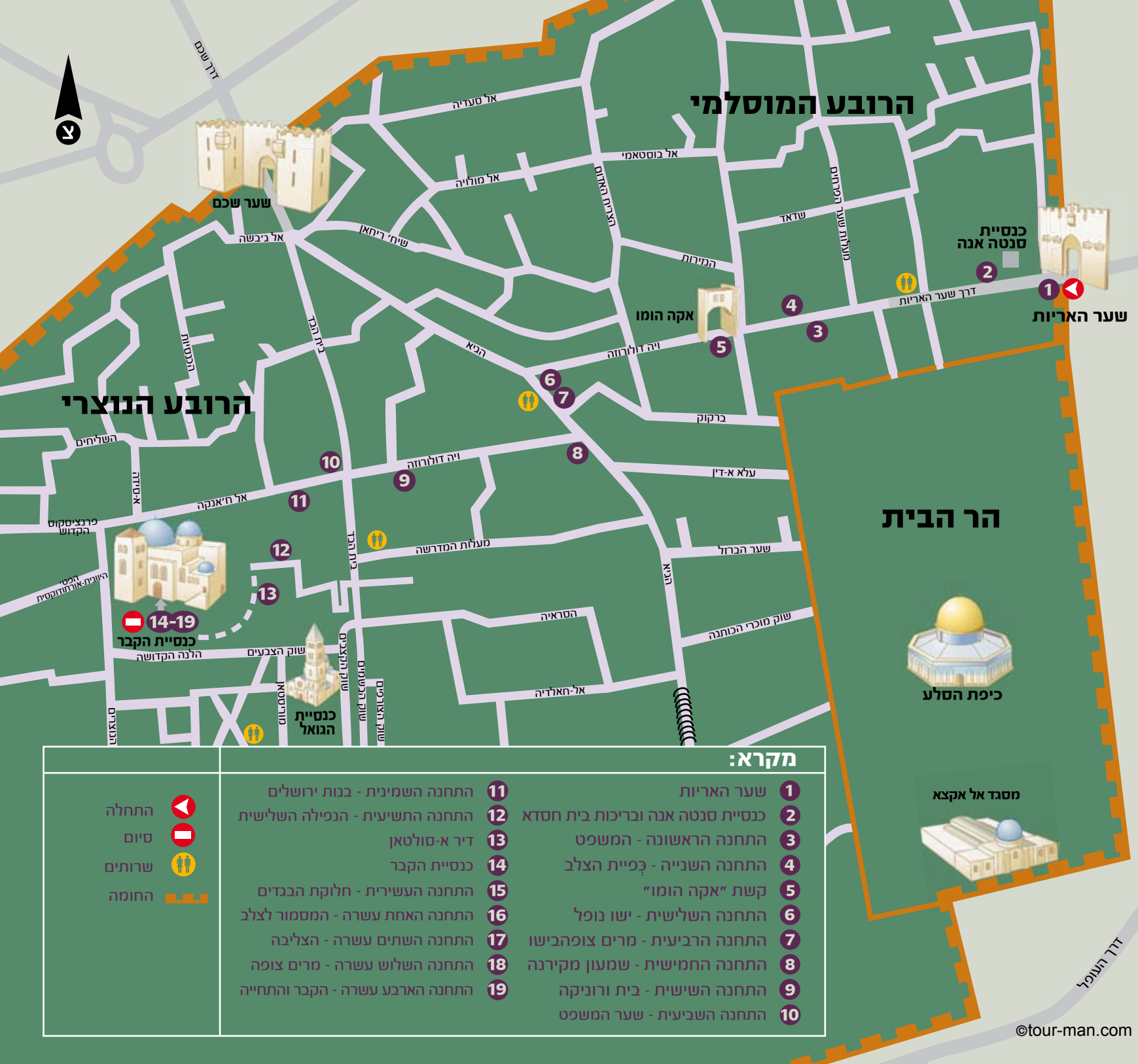
קבר ישו נמצא במרכז האולם המעוגל, בתוך מבנה מלבני הנקרא אדיקולה (היכלית). במבואו "קפלת המלאך" ופיסה מאבן הגולל שנפתחה בעת תחיית ישו, ובחדר הפנימי - הקבר המקודש. בכל שנה, ב"שבת האורי", נכנס הפטריארך היווני-אורתודוקסי אל הקבר ומתפלל; האש הקדושה - סמל לתחיית ישו - יורדת משמים, מציתה את הנר שבידיו ומועברת למאמינים הסובבים אותו. מאחורי הקבר קפלה קופטית ומולה כניסה לקפלה ולמערת קבורה מהתקופה הרומית, עדות לכך שבעבר היה זה אתר קבורה.

מול הכניסה לקבר אולם היקתוליקוני היווני-אורתודוקסי, ובו גביע עגול - היאומפלוסי: טכור העולם ומקום ראשיתו. נצא אל המסדרון המעגלי המקיף את האולם. מאמצעו אפשר לרדת אל הקפלה הארמנית ואל המערה שבה מצאה הלנה את "הצלב האמיתי" של ישו, שאבד בנפול הצלבנים ופיסותיו המקודשות התפזרו בעולם.

המעווינים יוכלו לשוטט בשווקים הסמוכים לכנסיית הקבר (ראו מסלול "שווקים בעיר העתיקה") ולצאת מן העיר העתיקה דרך שער יפו או דרך השער החדש.

כאן מסתיים סיורנו.

הרובע המוסלמי

הרובע הנוצרי

הר הבית

מקרא:	
	1 שער האריות
	2 כנסיית סנטה אנה ובריכות בית חסדא
	3 התחנה הראשונה - המשפט
	4 התחנה השנייה - כפיית הצלב
	5 קשת "אקה הומו"
	6 התחנה השלישית - ישו נופל
	7 התחנה הרביעית - מרים צופה בישו
	8 התחנה החמישית - שמעון מקירנה
	9 התחנה השישית - בית ורוניקה
	10 התחנה השביעית - שער המשפט
	11 התחנה השמינית - בנות ירושלים
	12 התחנה התשיעית - הנפילה השלישית
	13 דיר א-סולטאן
	14 כנסיית הקבר
	15 התחנה העשירית - חלוקת הבגדים
	16 התחנה האחת עשרה - המסמור לצלב
	17 התחנה השתים עשרה - הצליבה
	18 התחנה השלוש עשרה - מרים צופה
	19 התחנה הארבע עשרה - הקבר והתחייה

מסגד אל אקסא